

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2010. május 12.

**EMBERISMERET ÉS
ETIKA**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Esszék

1.

Szemponatok, kompetenciák	A munkanélküliség etikai vonatkozásai	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés világos, egyértelmű mondatokból áll, a szöveg logikusan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás, lényegkiemelés	A vizsgázó a munkanélküliség erkölcsi problémáira koncentrálnak. Láttatja a személyiségben keletkező dilemmákat. Bemutatja az egyén döntési lehetőségeit. Megtalálja a legfontosabb csomópontokat, és feltárja azok erkölcsi vetületeit. (Például: a munkanélküliség és az emberi sajátosságok – tevékenység, alkotóerő, öntudat stb. – egymásra hatása; az önértékelés zavarai; a deviáns viselkedések megjelenése; az újrakezdés, az akaraterő kérdései.)	2
Témájának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	A fogalmi bemutatás mellett a vizsgázó képes következtetések levonására. (Például látja a munkanélküliség személyiségromboló hatásait. Tudja, hogy az egyén erőfeszítései ellenére sokszor kiszolgáltatott helyzetbe kerül, mások segítségére szorul. Látja, hogy a hagyományos férfiszerepek értékzavarai megnehezítik a munkanélküliség tényének feldolgozását. Felismeri a mentális betegségek kialakulásának és a munkahely elvesztésének összefüggéseit.)	4
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A vizsgázó ismeri az emberi természet fogalmát. Rendelkezik alapvető, a témához kapcsolódó ismeretekkel. Etikai szempontok alapján közelíti meg a témát. (Például látja azokat az erkölcsi problémákat, amelyek a feketegazdaságban végzett munkatevékenységhez fűződnek.) Képes szakszavak használatára. (Például: emberi természet, erkölcsi értékek, emberi jogok, deviancia, diszkrimináció, önértékelési zavarok, frusztráció.)	4
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, probléma-központúság	Az etikai ismereteken túl képes egyéb szakterületek ismeretanyagát is alkalmazni (például szociológiai, szociálpszichológiai, pszichológiai, jogi ismeretek). Mindvégig képes gondolatait a munkanélküliség etikai vonatkozásai mentén megfogalmazni.	4
A téma aktualizáltsága (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása) önálló vélemény megalkotása	Az elvont fogalmi bemutatás mellett a vizsgázó a munkanélküliség erkölcsi problémáit például a médiából, az olvasmányélményekből vett esetek segítségével aktualizálja. Képes gondolatait, megállapításait saját életéből, a szűkebb környezetéből vett példákkal alátámasztani.	4
Összesen		20

2.

Szemponatok, kompetenciák	Az előítéletek erkölcsi kérdései	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés világos, egyértelmű mondatokból áll, a szöveg logikusan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás, lényegkiemelés	A vizsgázó elsősorban az előítéletek etikai vonatkozásait mutatja be. Megtalálja a legfontosabb csomópontokat. (Például: az előítéletek hatása a világ népeinek, kultúráinak, vallásainak megítélésére; a bűnbak szerep és a társadalmi felelősség kapcsolata; a szélsőséges előítéletek, a fajgyűlölet személyiségromboló hatása; az emberi méltóság és a kirekesztés összefüggései; az előítéletes gondolkodás veszélyei; a család, a környezet, a média szerepe az előítéletek kialakulásában.)	2
Témájának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	A vizsgázó képes összefüggések feltárására. (Például látja az általános emberi jogok jelentőségét az előítéletekkel szemben folytatott küzdelemben. Tudja, hogy az ENSZ és az Európai Unió nagy hangsúlyt fektet az előítélet-mentesség megteremtésére. Látja, hogy az emberiség jövőjének alapja az egymás kultúrájának elfogadása, a kultúrák békés egymás mellett élése és kölcsönhatása. Tisztában van a különböző kultúrákat képviselő csoportok közti feszültségekkel is. Észreveszi a tolerancia jelentőségét az előítéletek feloldásában.)	4
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik. (Például: ismeri az előítéletek kialakulásának okait, az előítéletek formáit, megnyilvánulásait, működését. Látja az előítéletekben rejlő erkölcsi problémákat. Tudja, hogy sokféle előítélet létezik, s annak egyik meghatározó formája a faji előítélet. Ismeri az előítéletes személyiség jellemzőit, a pozitív és a negatív diszkrimináció formáit, társadalmi veszélyeit. Felismeri a politika és a média felelősségét az előítéletek kezelésében.) Képes szakszavak használatára. (Például: sztereotipizálás, attribúció, frusztráció, emberi jogok, szegregáció, integráció, szubkultúra, erkölcsi értékek, jó-rossz, bűn-erény, agresszivitás, multikultúra, fanatizmus.)	4
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, probléma-központúság	Az etikai ismereteken túl képes egyéb szakterületek ismeretanyagát is alkalmazni (például szociológiai, jogi, szociálpszichológiai, földrajzi, gazdasági, történelmi ismeretek.) Mindvégig képes gondolatait az előítéletek erkölcsi kérdései mentén megfogalmazni.	4
A téma aktualizáltsága (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása) önálló vélemény megalkotása	Az elvont fogalmi bemutatás mellett elmondja saját véleményét, például a vendégmunkáslét erkölcsi gondoljaival vagy más aktuális problémával kapcsolatban, olvasmányélményei, saját tapasztalatai alapján.	4
Összesen		20

Érvelés**3.**

Szempontok, kompetenciák	Az interneten történő társkeresés mellett és ellen	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A szöveg mondatokból áll, a szerkezet a logikus kifejtést szolgálja. A szöveg gördülékeny. A mondatok világosak, egyértelműek. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
Tématartás, lényegkiemelés, Probléma-központúság	A vizsgázó válaszában az interneten történő társkeresés pozitív és negatív hatásaira koncentrálnak.	2
A feladathoz kapcsolódó érvek, ellenérvek megfogalmazásának minősége. Az indoklásokhoz társítható összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése.	A vizsgázó képes megfogalmazni három-három érvet, ellenérvet. Az interneten történő társkeresés mellett szóló érvek például: 1. Nagyobb az ismerkedési lehetőség az egyént körülvevő környezethez képest. 2. A kényelmetlen, kellemetlen helyzetek (például az elutasítás) kiküszöbölhetők. 3. El lehet rejtőzni az üzenetek mögé, kevesebb szorongással jár az ismerkedés. Az interneten történő társkeresés ellen szóló érvek például: 1. Személytelen. 2. Nagy kockázattal jár. 3. Erkölcsileg felelőtlen viselkedésre ad lehetőséget. E mellett természetesen minden érv, ellenérv elfogadható, ami helytálló, és a témához kapcsolódik. A vizsgázó az érvelését különböző összefüggések bemutatásával támasztja alá, indokolja is állításait. (Például kifejti, miért tartja fontosnak, hogy az emberek személyesen is gyakran találkozzanak.)	5
Önálló vélemény megalkotása	A vizsgázó megfogalmazza saját véleményét is a témával kapcsolatban. (Például a vizsgázó leírja, a párkeresés mely formáját tartja ő megfelelőnek.)	2
Összesen		10

Esetelemzések**4.**

Szemponatok, kompetenciák	Victor Hugo: A nyomorultak című regényének részlete alapján	Maximális pont
Megszerkeszttség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll. A szöveg logikusan felépített, szabatosan, igényesen megfogalmazott. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
Tématartás, lényegkiemelés, problémaközpontúság	A vizsgázó elsősorban a kocsmárosné és a gyermek kapcsolatára koncentrál. Elemzi a szituációt Jean Valjean, Cosette és Thénardier-né szempontjából is. Megpróbálja a három nézőpontot etikai szempontból hitelesen vizsgálni, logikusan végigvezetni, ki, hogyan éli meg a történetet. (Például a vizsgázó érzékeli Cosette áldozat szerepét, szenvedését. Látja a kocsmárosné alakjában a gonoszság megjelenését, az agresszivitás megnyilvánulásait.)	3
A feladatban leírt esetnek megfelelő érvek, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése. Általánosítás, elméleti igényű megközelítés.	A vizsgázó képes észrevenni, hogy ugyanaz az eset másképp értelmezhető mindhárom oldalról. Látja például Cosette rettegését, a félelem személyiségére gyakorolt hatását, Jean Valjean csendes részvétét, a fogadósné kegyetlenségét, kapzsiságát. A vizsgázó tud indokokat felsorakoztatni a viselkedésekre. (Például indokolni tudja Cosette magatartását, Jean Valjean segítségnyújtásának módját. Látja Thénardier-né embertelensége és az erkölcsi értékek közötti összeegyeztethetlenséget.) A vizsgázó képes a szituáció erkölcsi dilemmáira koncentrálni. (Például: Van-e joga valakinek a kegyetlen bánásmód alkalmazására? Lehet-e egy gyermeket csak azért, mert kiszolgáltatott, megalázni?) Kitér a szenvedés etikai értelmezésére.	8
Önálló vélemény megalkotása	A vizsgázó elmondja véleményét az esettel kapcsolatban. (Például a vizsgázó ír napjaink gyermekbántalmazásairól, a gyermekvédelem fontosságáról.)	3
Összesen		15

5.

Szempontok, kompetenciák	Hogyan tovább?	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll. A szöveg logikusan felépített, szabatosan, pontosan megfogalmazott. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
Tématartás, lényegkiemelés, problémaközpontúság	A vizsgázó próbálja a döntési dilemmákat bemutatni. (Például láttatja Tamás nehéz helyzetét, a család érzelmi nyomásának hatását személyiségére.) A jó és a rossz megoldásokat is értékeli.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő érvek, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése. Általánosítás, elméleti igényű megközelítés.	A vizsgázó érvelése hiteles, látja a döntési folyamatokat. Tudja például a felelősség és a döntés összefüggéseit. Megfogalmazza a döntési helyzetek etikai vonatkozásait. Felismeri a szituációban a lényeges momentumokat. (Például: látja Tamás vívódásának okait. Ír a lelkiismeret és a szeretet szerepéről. Tudja, hogy az édesanya elvárása és a fiú célja közti konfliktus megtörheti kapcsolatukat. Lehet ez a színházi élmény egy pillanatnyi fellángolás vagy egy életre szóló elhatározás is.) A vizsgázó láttatja a döntés kockázatait. Megpróbálja erkölcsi szempontból a legoptimálisabb megoldást megadni a problémára.	5
Önálló vélemény megalkotása	A vizsgázó megfogalmazza saját véleményét, például mit tenne ő hasonló helyzetben, hogyan próbálná a szülői elvárás és a személyes döntés ellentmondását feloldani.	2
Összesen		10